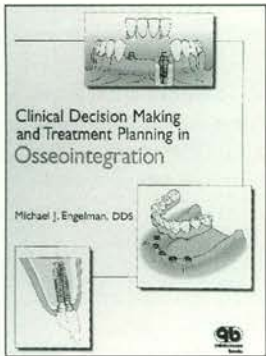


## Boekbesprekingen

M.J. Engelman. *Clinical decision making and treatment planning in osseointegration*. 219 bl., geïll. Chicago: Quintessence Publishing Co. Inc., 1996. Prijs £ 63.00. ISBN 0 86715 318 0.

Dit boek geeft een overzicht van de besluitvorming en de behandelingsplanning in de implantologie. Het boek is bedoeld voor een ieder die werkzaam is op dit gebied. Het is opgezet als een leidraad, maar kan ook goed dienen als een uitgangspunt voor verder (literatuur)onderzoek. Het boek is voorzien van fraaie foto's en illustraties.



In het eerste hoofdstuk wordt op heldere wijze een systematisch overzicht gegeven van de verschillende indicatiegebieden binnen de implantologie. Hierbij wordt ingegaan op zowel de klachten van de patiënt als de voor- en nadelen van de verschillende behandelingsopties. De mogelijkheden en onmogelijkheden van een implantaat-

behandeling worden vergeleken met die van een conventionele behandeling. In het tweede hoofdstuk wordt een uitgeschreven voorbeeld van goede patiëntenvoorlichting gegeven. Een duidelijke voorlichting aan patiënten door de behandelaar en de assistenten is van wezenlijk belang voor het welslagen van de behandeling.

In de volgende drie hoofdstukken wordt op een academische wijze ingegaan op de economische aspecten en de behandelingsplanning. Een goede anamnese en onderzoek zijn in de implantologie belangrijk voor de juiste besluitvorming. In de hoofdstukken 6 tot en met 11 worden puntsgewijs de criteria voor het aantal te plaatsen implantaten, de positie van de implantaten, de richting van de implantaten en het ontwerp van een suprastructuur besproken. Hoofdstuk 12 behelst een aantal stroomdiagrammen waarin wordt beschreven welke informatie noodzakelijk is om tot besluitvorming te komen. In hoofdstuk 13 wordt er een overzicht gegeven van de mogelijkheden van occlusie en articulatie bij de verschillende indicatiegebieden. Er bestaat geen concept dat in elke situatie kan worden gebruikt. Er wordt een aantal mogelijkheden voor diverse situaties gegeven. In de hoofdstukken 14 en 15 wordt ingegaan op het type prothetische constructie dat vervaardigd kan worden ingeval van een edentate onder- of bovenkaak. In het laatste hoofdstuk wordt een stroomschema gegeven van de verschillende stadia van de prothetische behandeling.

Een voor de lezer plezierig gegeven is dat ieder hoofdstuk wordt afgesloten met patiëntenvoorbeelden. De opzet van dit boek maakt het uitermate geschikt voor onderwijsdoeleinden en voor discussie in implantologische studieclubs. Een uitvoerige beschrijving van de chirurgische en de prothetische procedures wordt niet gegeven.

G.M. Raghoobar, Groningen

T. van Willigenburg, A. van den Beld, F.R. Heeger, M.F. Verweij. *Ethiek in praktijk*. 206 bl. Assen: Van Gorcum, 1993. Prijs f 49,90. ISBN 90 232 27867.

Dat dit boek pas vijf jaar na verschijnen in dit tijdschrift wordt besproken, is misschien tekenend voor het feit dat in de tandheelkunde later dan in de meeste andere medische disciplines, ethische problemen aan de orde worden gesteld. Het is echter

voor een bespreking van dit boek nog niet te laat: het wordt nog altijd veel gebruikt en is in Nederland bijna een standaardwerk geworden voor het onderwijs in de ethiek aan allerlei soorten van beroepsbeoefenaren.

Het boek bestaat uit drie delen. In deel 1 wordt het domein van de ethiek gepresenteerd als het domein waarop een bepaald type van normen geldt. Morele normen worden gedefinieerd, onderscheiden van andere normen, en weer gedifferentieerd naar verschillende soorten. De morele normen worden teruggevoerd op fundamentele morele principes. De discussie over morele normen (die nodig is omdat of wanneer er onenigheid bestaat over wat in een bepaald geval wel of niet geoorloofd is) wordt in algemene termen gekarakteriseerd en vervolgens gestructureerd in een stappenplan.

Deel 2 geeft een verdieping door middel van een bespreking van enkele achterliggende problemen (bijv. het probleem van het relativisme), een beschrijving van enkele veel gebruikte ethische theorieën (het utilitarisme en de plichtsethiek), een uitwerking van enkele belangrijke begrippen uit de ethiek (de deugd en de verantwoordelijkheid) en een korte paragraaf over de relatie tussen moraal en levensbeschouwing. In deel 3 worden ten slotte vijf toepassingsgebieden van de ethiek besproken, steeds via de behandeling van een casus uit het betreffende domein: de bedrijfsethiek, de ethiek van de apotheker, de ethiek van de biotechnologie, ethiek in verband met de diergeneeskunde en de medische ethiek.

Het boek introduceert de ethiek als een discipline die we in de praktijk soms nodig hebben om morele problemen en morele onenigheid tot een oplossing te brengen. Deze concentratie op de praktijk, die ook in de titel tot uitdrukking is gebracht, maakt dat de lezer niet zozeer wordt ingeleid in de filosofie of het filosoferen (de discipline waarvan de ethiek een deel vormt), maar leert om theorieën, argumentaties en theorema's uit de filosofie te gebruiken in de omgang met morele problemen in de praktijk. Het boek dankt zijn succes aan een heldere didactische opbouw, een degelijke uitwerking van de verschillende onderdelen en vele mogelijkheden tot oefening in afzonderlijke oefeningsparagrafen en in een deel met toepassingen. Wanneer een goede docent het materiaal tot leven weet te brengen en wanneer hij het deel met verdieping meer in de stof van de andere delen kan integreren dan nu in het boek gebeurt, dan kan het zijn functie als cursusboek zeker goed vervullen. Het boek heeft geen bibliografie of literatuurverwijzingen en heeft een zeer beperkte index.

P.J.M. van Tongeren, Nijmegen

H.A.J. Reukers. *Straight wire appliance versus conventional full edgewise*. 217 bl. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen, 1997. Academisch proefschrift.

Vaste apparatuur vormt binnen de orthodontie veelal een onmisbaar onderdeel van de behandeling. De solitaire bracket met een simpel slot is ontwikkeld tot een onderdeel van een systeem, waarin het slot in de bracket per gebitselement is 'geprogrammeerd'. Andrews ontwikkelde de Straight Wire Appliance (FPA = Full Programmed Appliance). Voorstanders van deze techniek claimen aanzienlijke voordelen ten opzichte van conventionele vaste apparatuur (PPA = Partial Programmed Appliance). In zijn onderzoek heeft Reukers beide technieken vergeleken.

Na een helder inleidend overzicht van de ontwikkeling van de vaste apparatuur, komt hij tot zeven stellingen. In deze poneert hij dat bij FPA rotatie- en translatiebewegingen beter zouden kunnen



plaatsvinden dan bij PPA. Verder stelt de promovendus dat FPA minder stoeltijd zou vergen, comfortabeler voor de patiënt zou zijn, minder wortelresorptie geeft, minder plaqueretentie en gingivale irritatie geeft, sneller een ideale tandpositie wordt bereikt, een kortere totale behandelingsduur en ten slotte een beter eindresultaat geeft dan PPA.

In hoofdstuk 2 wordt de opzet van het onderzoek aangegeven. Het is één van de zeer weinige klinische onderzoeken waar gebruikgemaakt is van een prospectief gerandomiseerd klinisch onderzoek. Elf orthodontisten behandelden 149 Angle Klasse II-patiënten met een vrijwel gelijke verdeling van FPA versus PPA. In hoofdstuk 4 tot en

met 10 worden de te toetsen hypothesen onderzocht en de resultaten besproken. Grofweg zijn de hypothesen in te delen naar effect voor de orthodontist, de patiënt en de gebitselementen. De resultaten zijn dan als volgt: Voor de orthodontist betekent toepassing van FPA een fractie minder steltijd maar des te meer belasting voor hulpkrachten dan bij PPA. Met behulp van de PAR-Index is geen meetbaar verschil tussen beide technieken te zien, ook is er geen verschil in de mate van wortelresorptie. Het psychisch of fysiek ongemak is voor de patiënt niet verschillend. Over beide technieken is een even grote tevredenheid meetbaar.

Het objectieve effect van het 'ingebouwde programma' werd gemeten aan het bereiken van de door Andrews Six Keys of Occlusion. Bij geen van beide technieken werden deze keys volledig bereikt. In de algemene discussie wordt op alle punten ingegaan. De algemene conclusie is dat alle hypothesen werden gefalsificeerd.

Dit helder geschreven proefschrift is zeer informatief voor de geïnteresseerde algemeen-practicus. De belangrijkste conclusie van dit onderzoek is, zoals Reukers slotzin luidt: "dat een goed of slecht behandelingsresultaat niet primair wordt bepaald door de gebruikte apparatuur maar door degene die de apparatuur toepast".

J.G. Dagers, Tilburg

D.R. Johnson, W.J. Moore. *Anatomy for dental students*. 286 bl., geïll. 3e druk. Oxford: University Press, 1997. Prijs £ 32.50. ISBN 0 19 262673 6.

In vergelijking met de vorige druk is er in de nieuwe druk van dit anatomieboek weinig veranderd. Het belangrijkste verschil is een appendix, waarin de embryonale ontwikkeling van oog en oor wordt beschreven. Helaas bevat het boek nog steeds een aantal verouderde concepten, zoals de indeling van skeletspieren in shunt- en spurtspieren. Er wordt ook te veel aandacht besteed aan de ontwikkeling van hart en longen. Daarentegen ontbreken – op een aantal kleine aanpassingen na – recente inzichten met betrekking tot de ontwikkeling van het hoofd-halsgebied. Het hoofdstuk over de functionele anatomie en de biomechanica van het kauwstelsel is verouderd.

Kortom, voor hen die een eerdere druk van het boek in hun bezit hebben, is er weinig reden om deze nieuwe druk aan te schaffen.

T.M.G.J. van Eijden, Naarden

H. Mulders. *Praktijkbegeleiding. Didactiek voor de (para)medische opleidingspraktijk*. 205 bl. Utrecht: De Tijdstroom B.V., 1997. Prijs f 59,50. ISBN 90 352 1688 1.

De medische en de paramedische opleidingen worden gekenmerkt door een combinatie van theoretisch en praktisch onderwijs. Tijdens het praktisch onderwijs, gebruikmakend van patiënten of simulatiemodellen, moet de verworven kennis worden toegepast. De toepasbaarheid van het geleerde onder praktijkcondities wordt 'transfer' genoemd. Dit boek stelt de transferfunctie in het onderwijs centraal. Het boek behandelt de transferfunctie tegen de achtergrond van het gehele onderwijsstelsel, waaronder de aspecten onderwijsbeleid, de eigenschappen van studenten en docenten, het leren van vaardigheden en de beoordeling ervan.

Een belangrijke factor bij het verwerven van vaardigheden is de leerstijl. Globaal kunnen drie soorten leerstijlen worden onderscheiden die elk voor zich een andere didactische aanpak van de student behoeven. In een bijlage wordt een test beschreven waarmee een student zijn eigen leerstijl kan classificeren. Voor docenten wordt beschreven hoe zij studenten met verschillende leerstijlen, op gedifferentieerde wijze zouden moeten benaderen. Het ontwerpen van individuele leertrajecten is een belangrijke taak van de praktijkdocent die verantwoordelijk is voor de transfer. Praktijkdocenten moeten niet vervallen in het geven van aanwijzingen maar moeten studenten voortdurend oriënteren op de leerdoelen en het uitgestippelde leertraject. Uitgebreid wordt in dit boek aandacht besteed aan de didactische principes die aan het handelen van de praktijkdocent ten grondslag moeten liggen.

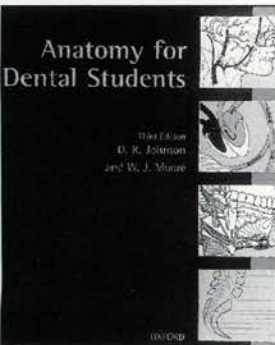
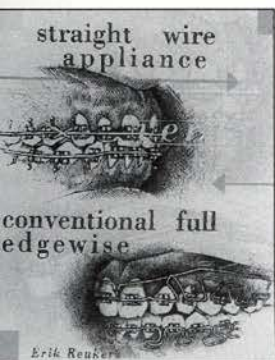
Simulatiemodellen kunnen een bijdrage leveren aan de voorbereiding van de student op de praktijk en bij het meten van de verworven vaardigheden. De lezer wordt in de gelegenheid gesteld om vaardigheden te oefenen aan de hand van vele casusbeschrijvingen. De beoordeling van de vaardigheden van een student blijft een taak van de docent. Naast een summatieve beoordeling (beoordeling van het eindproduct) is een formatieve beoordeling (beoordeling van het proces waarlangs het eindproduct tot stand is gekomen) essentieel. Aan de hand van voorbeelden worden de begrippen verduidelijkt.

Het boek is gemakkelijk leesbaar en munt uit in overzichten, praktische aanwijzingen en aangeboden oefenmateriaal. Doordat de doelgroep breed is geformuleerd (van VBO tot universitair onderwijs), zijn niet alle beweringen wetenschappelijk onderbouwd, hetgeen een gemis is. De illustratie van de geprogrammeerde instructie als didactische werkvorm en de formatieve en de summatieve beoordeling van de opgedane vaardigheden is ontleend aan het tandheelkundig onderwijs. Het boek mikt hiermee op gebruik door docenten tandheekkunde. Voor hen, maar ook voor praktijkopleiders bij de opleidingen tot mondhygiënist en tandartsassistent, kan het lezen en bestuderen van dit boek zeker worden aanbevolen.

E.H. Verdonschot, Nijmegen

E.A.M. Kidd, S. Joyston-Bechal. *Essentials of dental caries*. 2e druk. 214 bl., geïll. Oxford: Oxford University Press, 1997. Prijs £ 27.50. ISBN 0 19 262691 4.

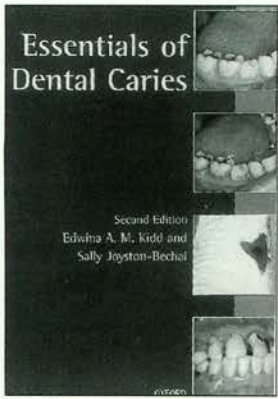
Een goede Nederlandse titel voor dit boek zou 'Preventieve Tandheekkunde' zijn, immers alle onderwerpen die wij rekenen tot het domein van de preventieve tandheekkunde worden behandeld. Achtereenvolgens zijn dit de etiologie van cariës, de verschijningsvormen ervan in glazuur en dentine, de diagnostiek van cariës, de selectie van cariërisicopatiënten, de rol van speeksel, voeding, fluoride en plaquecontrole, het motiveren van





patiënten en het verzegelen van fissuren. Het laatste hoofdstuk behandelt 'the operative management of caries'.

In het eerste hoofdstuk merken de auteurs op: "If the profession has done something right it needs to be identified and continued". Deze stelling verwoordt heel goed het niveau van het boek. Er zijn geen verrassingen, geen vernieuwende uitspraken. Er wordt onvoldoende aandacht besteed aan '(clinical) decision making' hetgeen een belangrijk en moeilijk onderdeel is van de tegenwoordige tandheelkunde. Onder de veel belovende titel 'The relevance of the diagnostic information to the management of the caries process: pits and fissures', komt de auteur niet verder dan een tweedeling: Occlusale laesies wel of niet zichtbaar op de



bitewing-opname. Naar mijn idee zou hier ook besproken moeten worden hoe de diagnostiek kan differentiëren om te komen tot het besluit niet-behandelen, fissuur verzegelen, aanbrengen van een composietfissuurvlakrestauratie of prepareren en restaureren. Dit soort uitdagingen worden echter niet door de auteurs opgepakt. Voor een aantal adviezen in het boek geldt dat de inhoud min of meer afhankelijk is van de plaatselijke situatie. Zo wijkt het fluoride-advies in Engeland af van dat in Nederland, omdat men in Engeland de fluoridepeutertandpasta niet kent. Opvallend is het Engelse advies om voor het zestiende jaar geen fluoridegel in lepels te appliceren.

Samenvattend: het boek 'Essentials of dental caries' brengt weinig nieuws. Het is wel prettig geschreven en bevat mooie illustraties. Er is echter een goed Nederlands leerboek met een vergelijkbare op de Nederlandse situatie toegespitste inhoud beschikbaar.

C. van Loveren, Amsterdam

W.J. O'Brien, red. *Dental materials and their selection*. 2e druk. Chicago: Quintessence Publishing Co. Inc., 1997. Prijs £ 45.00. ISBN 0 86715 297 4.

De samensteller van een boek over materiaalkunde moet een keuze maken tussen de breedte van het spectrum van verschillende materialen en de diepgang waarin elk der onderwerpen wordt behandeld. Omdat elk onderwerp een zekere deskundigheid vergt, zal de samensteller zich terdege moeten inwerken om de lezer adequaat te informeren.

O'Brien heeft gekozen voor te veel. Enerzijds wilde hij alle denkbare onderwerpen aan de orde stellen en ze zowel basiswetenschappelijk als klinisch relevant behandelen in de vorm van een leerboek (inclusief vragenlijst) en anderzijds wilde hij een naslagwerk samenstellen, waarin de lezer allerlei eigenschappen kan opzoeken (gebaseerd op een uitgebreide literatuurlijst). Om dit zo goed mogelijk te doen, heeft hij de hulp ingeroepen van een twintigtal collega's, die elk een hoofdstuk hebben verzorgt. Een en ander bracht met zich mee, dat het boek rommelig aandoet, een samenraapsel is geworden van ongelijkwaardig behandelde onderwerpen en geïllustreerd is met vaak ouderwetse illustraties van slechte kwaliteit.

Bijvoorbeeld in het eerste hoofdstuk, dat de veelbelovende titel 'A comparison of metals, ceramics and polymers' draagt, worden slechts atomaire interacties behandeld, terwijl in het hoofdstuk over 'polymeric restorative materials' sporadisch klinische adviezen worden gegeven. In het hoofdstuk over cementen wordt een goede afweging gegeven van de voor- en nadelen van elk der soorten, maar de kunststofgemodificeerde glasiono-

meren en de compomeren komen in geen der genoemde hoofdstukken aan bod. Waarom deze ommissie en wel de toevoeging van het periodiek systeem der elementen? De materialen die doorgaans aan de tandtechniek zijn voorbehouden krijgen ruime aandacht.

Voor diegene die het boek niet aanschaft om 'het te lezen', maar er zo af en toe iets in wil opzoeken, is het wellicht ongeëvenaard. Voor studenten tandheelkunde is het te onoverzichtelijk en de practicus komt bedrogen uit als hij of zij het als leidraad wil hanteren bij de selectie van materialen. Kortom, een goed boek 'voor erbij'.

C.L. Davidson, Amsterdam

J.M. Kwakman. *The compromised mandible. Implant-related aspects*. 137 bl. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen, 1997. Academisch proefschrift. ISBN 90 9010702 9.

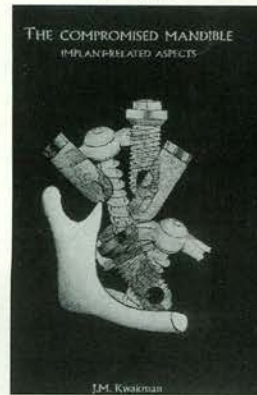
Er bestaat binnen de diverse vaderlandse universiteiten veel kennis van, ervaring en onderzoek naar de toepassing van tandheelkundige implantaten in combinatie met een overkappingsprothese bij de edentate patiënt met gebitsprothese problemen. Het is een dankbare patiëntengroep, die (jammer genoeg) groot in getal is. In dit proefschrift wordt de doelmatigheid van deze behandeling opnieuw aangetoond.

Het proefschrift valt in twee delen uiteen. In het eerste en meest interessante deel wordt onder andere verslag gedaan van een prospectief onderzoek naar de toepassing van IMZ-implantaten, een retrospectief onderzoek naar bothoogteveranderingen rond het transmandibulair implantaat en van een clinical trial waarin deze twee implantaatsystemen prospectief worden vergeleken. Het tweede deel van het proefschrift is wat algemener en daarin komt de toepassing van tandheelkundige implantaten bij oncologische patiënten aan bod. Deze bespreking beperkt zich tot het eerste deel.

In een clinical trial werden verschillende behandelingen, in dit geval een behandeling onder lokale anesthesie met twee IMZ-implantaten en een behandeling onder algehele anesthesie met een transmandibulair implantaat, willekeurig toebedeeld aan groepen patiënten, die op een aantal basiskennmerken vergelijkbaar zijn. Kwakman borduurt hiermee voort op de reeds gepubliceerde onderzoeksresultaten van mw. dr. M.E. Geertman et al. die deels voortkwamen uit dezelfde populatie, zodat een ingevoerde lezer hier en daar een soort déjà vu zal ervaren.

De belangrijkste bevinding is dat vooral gedurende de eerste drie jaren na plaatsing van de transmandibulaire implantaten met enige regelmaat problemen optraden, die chirurgische interventie behoeften, al dan niet onder algehele anesthesie (45% van de patiënten). Daarna werd het beeld stabiel. Om de twee groepen te kunnen vergelijken, werd een zogenaamde 'clinical implant performance scale' (CIP) samengesteld. Een tamelijk subjectieve beoordeling samengesteld uit een breed scala van klinische variabelen. Op grond van deze CIP concludeert de auteur dat gedurende een observatieperiode van vijf jaar bij de groep patiënten met het transmandibulair implantaat meer complicaties optreden dan bij de groep met IMZ-implantaten.

Ten slotte komen de resultaten van collega Kwakman uit het prospectief onderzoek naar het presteren van het IMZ-implantaat in combinatie met een vestibulumplastiek overeen met dat wat uit de literatuur reeds bekend is. Het is een goed en doelmatig behandelingsalternatief. De spectaculaire botgroei die door





anderen werd waargenomen bij het gebruik van het transmandibulair implantaat kon door haar niet worden onderschreven. Wel werd een geringe mate van botgroei en in ieder geval geen verdere resorptie van de mandibula geconstateerd.

M.S. Cune, Maarsse

T.R. Pitt Ford, red. *Harty's endodontics in clinical practice*. 4e druk. 284 bl., geïll. Oxford: Wright Butterworth-Heinemann, 1997. Prijs £ 29.50. ISBN 07236 10207.

Het onderhavige boek, uitgegeven ter nagedachtenis aan de oorspronkelijke auteur F. Harty, is volgens het voorwoord bedoeld voor studenten tandheelkunde. Het uitgangspunt daarbij is dat

er te weinig tandarts-endodontologen voorhanden zijn om meer dan alleen de erg lastige endodontische behandelingen uit te voeren, waardoor de meerderheid van de behandelingen uitgevoerd zal worden in de algemene praktijk. Het boek is bedoeld om die aanstaande praktici de praktische procedures van endodontische behandelingen en de wetenschappelijke onderbouwing daarvan aan te reiken.

Het boek is ingedeeld in gebruikelijke hoofdstukken als Anatomie van de pulpaalholte, Preparatietechnieken, Intra-

kanaal-medicatie, Vultechnieken en aangevuld met hoofdstukken die raakvlakken belichten van de endodontie met andere disciplines: Medische anamnese, Chirurgische endodontie, Wisselwerking met het parodontium, Restauratieve vervolghandelingen.

De diverse hoofdstukken zijn van de hand van bekende namen binnen de endodontie, geschreven op een overwegend prettig leesbare manier, zij het dat bepaalde fragmenten te summier terwijl anderen juist te gedetailleerd ervaren kunnen worden; persoonlijke voorkeuren van de auteurs zullen hierbij een rol gespeeld hebben. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een literatuurlijst waarin algemeen geaccepteerde artikelen terug te vinden zijn. Enkele keren wordt gebruikgemaakt van pentekeningen en tabellen. Verder worden er zwart-witafbeeldingen gebruikt ter verduidelijking en ondersteuning van de tekst. Jammer is het dat vooral de scherpte van een aantal van deze afbeeldingen te wensen overlaat.

Het geheel overziend, houdt het boek het midden tussen een praktische handleiding (syllabus) en een tekstboek. Voor wat dat laatste betreft is een goed nederlandsstalig alternatief voorhanden. Voor wat het eerste betreft zou het onderhavige boek een mogelijkheid kunnen zijn, waarbij referent wel als kanttekening zou willen plaatsen dat het boek, en de redacteur daarvan in het voorwoord, duidelijk refereert aan de situatie in het Verenigd Koninkrijk.

W.L. Willemsen, Arnhem

A-K. Bolin. *Children's dental health in Europe. An epidemiological investigation of 5- and 12-year-old children from eight EU countries*. 157 bl., geïll. Stockholm: Swed Dent J suppl. 122, 1997. ISBN 91 628 24694.

Als supplement van het Swedish Dental Journal verscheen in 1997 het proefschrift van Ann-Kristin Bolin. Helaas kan de titel niet geheel waarmaken wat wordt beloofd. Al lezend wordt duidelijk dat de acht onderzochte regio's niet representatief behoeven te zijn voor de acht betreffende landen.

Het proefschrift bestaat uit twee delen. In het eerste deel worden de achtergrond van de opzet van het onderzoek en de problemen die de onderzoekster tegenkwam tijdens de uitvoer ervan geschetst. Tevens wordt in dit eerste deel een samenvatting gegeven van de gevonden resultaten die in het tweede deel als vijf oorspronkelijke artikelen zijn terug te vinden. Door hoge inzet van de onderzoekster en het enthousiasme van de andere participanten is het, ondanks een gelimiteerd budget, gelukt in de acht Europese regio's elementen te laten beoordelen. Een en ander kon in gang worden gezet na een stapsgewijze training van gecalibreerde onderzoekers. Hierdoor werd een onderlinge vergelijking tussen de gebieden mogelijk, zeker vanuit dit oogpunt is het onderzoek waardevol.

In het totaal zijn data verzameld van 3.200 kinderen, (200 5-en 200 12-jarigen per regio). De vraag is echter of de conclusies die getrokken worden op de geringe aantallen onderzochte kinderen per land wel 'hard' genoeg zijn. Bij 5-jarige Schotse, Italiaanse en Duitse kinderen werd het hoogste dmft-getal gevonden. Voor de 12-jarigen was dat het geval bij de Duitse, Griekse en Italiaanse kinderen gevolgd door de Zweedse. Ook is gekeken naar de organisatie van de tandheelkundige zorg in de verschillende landen. Deze is voor de schoolgaande jeugd veelal op vergelijkbare wijze georganiseerd. Alleen in Zweden is zowel de preventieve als de curatieve behandeling onafhankelijk van het initiatief van de ouders. In de andere landen zijn de ouders veelal zelf verantwoordelijk voor het laten verrichten van een curatieve behandeling, zeker waar het peuters en kleuters betreft. Het frequente gebruik van sealants in blijvende molaren blijkt een positief effect te hebben op het dmft-getal in Schotland, Ierland en België, waar veel sealants worden toegepast. Het aanbrengen van sealants wordt in dit onderzoek dan ook als een positieve kosten-effectieve tandheelkundige maatregel gezien. Voor diegenen onder ons die wat meer van de gebitssituatie in de ons omringde landen wil weten, is dit boek een goede tijdsbesteding.

K.L. Weerheijm, Amsterdam

### Recensie-exemplaren

Het merendeel van de hier aangekondigde uitgaven zal nog nader in één van de volgende afleveringen worden besproken:

1. J.A. Sherman. *Oral radiosurgery. An illustrated clinical guide*. 2e druk. 184 bl., geïll. Londen: Martin Dunitz, 1997. Prijs £ 49.95. ISBN 1 85317 462 9.
2. R. Jacobs, D. van Steenberghe. *Radiographic planning and assessment of endosseous oral implants*. 115 bl., geïll. Berlijn: Springer Verlag, 1998.
3. K. Rinzema. *Light transport in turbid media. An analytic approach*. 110 bl. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, 1997. Academisch proefschrift.
4. A. Becker. *The orthodontic treatment of impacted teeth*. 234 bl., geïll. Londen: Martin Dunitz, 1998. Prijs £ 65.00. ISBN 1 85317 328 2.
5. H. Spallek, G. Spallek. *The global village of dentistry. Internet, Intranet, Online-Dienste für die Zahnmedizinische Fachwelt*. 176 bl., geïll. Berlijn: Quintessenz Verlag GmbH, 1997. Prijs DM 48,00. ISBN 3 87652 159 9.
6. N. Opdam. *Clinical procedures for posterior composite restorations*. 154 bl. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen, 1998. Academisch proefschrift.
7. P.J.W. Stoelinga, J.J.A. Brouns. *Mondchirurgie voor tandartsen*. 185 bl., geïll. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum, 1997. Prijs f 175,00. ISBN 90 313 2127 3.